

Anmeldelse af Nell Rasmussen

KRIM

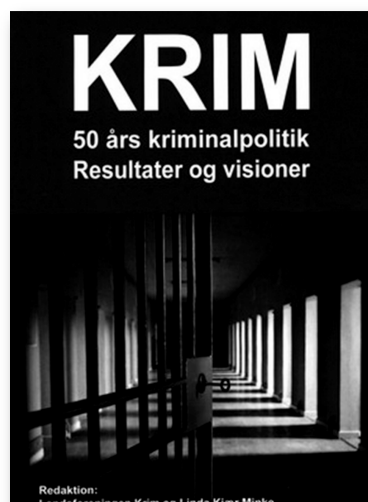
50 års kriminalpolitik

Denne kriminalpolitiske bog udkom i forbindelse med Landsforeningen KRIMs 50 års jubilæum i maj 2017.

Bogen har 22 bidrag fra en bred skare af folk med viden om kriminalpolitik og fængselsystemet – en tidligere fængselsinspektør og andre ansatte i Kriminalforsorgen og et par tidligere indsatte, professorer og andre forskere i kriminologi, strafferet, sociologi og psykologi, en forsvarsadvokat m.fl.

Indledningsvis gennemgår KRIMs formand, Claus Bonnez, ”Træk af KRIM’s historie” tilbage fra stiftelsen i 1967. Indlægget er på otte sider, hvilket ikke er meget til at berette om foreningens begivenhedsrige historie. En del berettes via dokumenter fra PET Kommissionen. Bonnez opsummerer til sidst de visioner KRIM i Aarhus har. Det konstateres, at: ”KRIM i sine første 2-30 leveår først og fremmest var en ideologisk organisation, der ønskede at udtrykke sine holdninger til kriminalitet og indsatsen mod kriminalitet i samfundet, og at KRIM gennem de senere år i højere grad har været fokuseret på at indsamle og formidle viden om kriminalitet og årsagerne hertil.” Og ”KRIM skal forsøge at øge sin indflydelse på lovgivningsprocessen, på debatten og kriminalitet og indsatsen mod kriminalitet.”

De aktive i foreningen var fra starten og op gennem 1970erne (ligesom jeg selv) jurister, kriminologer, psykologer og andre fagfolk. Foreningen holdt talrige foredrag og samarbejdede bl.a. med talsmænd i fængslerne. Vi deltog kritisk og kvalificeret i den kriminalpolitiske debat og bidrog med bøger (KRIMs bog om Ungdomskriminalitet blev brugt bl.a. i undervisningen på universitetet og seminarier) og artikler, som var med til at præge de kriminalpolitiske reformer, der blev gennemført i 70erne. Jeg har derfor vanskeligt ved at se den modstilling, Bonnez foretager af KRIM som en ’ideologisk organisation’ tidligere og det, han selv beskriver som foreningens ’vidensbaserede’ indsats i dag. Men jeg vil ønske Bonnez/KRIM held og

Landsforeningen Krim og
Linda Kjær Minke (red.):
KRIM 50 års kriminalpolitik.
Resultater og visioner.
Forlag1.dk webshop 2017.

lykke med indsatsen, for kriminalpolitikken i dag kan næppe siges at være tyngt af viden.

Jubilæumsskriftets undertitel er ”Resultater og visioner.” Flere indlæg viser, at en del resultater af den kriminalpolitiske udvikling ikke lever op til den positive konnotation, undertitlen har.

Redaktør Benny Lihme viser med både litterære og sociologiske nedslag i 1967 og senere, hvordan ”ungdom/unges kultur” blev kriminaliseret via hashforbuddet, og hvordan politikerne på forskellig måde lige siden har fastholdt et kriminalpolitisk fokus på unge og skærpet forholdene på de sociale institutioner, til trods for, at unges kriminalitet i de senere år er faldet markant.

Professor i strafferet, Jørn Vestergaards indlæg, ”Ungdomssanktioner – ”socialpædagogisk behandling med et element af fastholdelse,” sammenligner ungdomssanktionen med det tidligere tidsbestemte ungdomsfængsel, som blev afskaffet i 1973 efter i 1960erne at være blevet den mest brugte indesparingsstraf for unge. Folketinget fulgte en anbefaling fra et flertal i Straffelovrådet. Det pegede på, at varigheden af ungdomsfængsel i mange tilfælde var længere, end hvis den unge havde fået en tidsbestemt dom, og at tidsbestemtheden følte som en meget alvorlig belastning af de unge. Knap 30 år (i 2001) efter ophævelsen af ungdomsfængselsstraffen, blev der

indført et nyt alternativ til ubetinget fængselsstraf for unge under 18 år, ungdomssanktionen. Vestergaard gennemgår grundigt praksis omkring brugen af sanktionen og påviser, at ikke blot de indvendinger, der blev rejst mod ungdomsfængsel, men en række væsentlige usikkerheder og problemer er forbundet med ungdomssanktionen. I realiteten kan den socialpædagogiske behandling uden overdrivelse sammenlignes med det tidligere ungdomsfængsel.

Der har dog også været flere positive tendenser i den kriminalpolitiske udvikling – hvis man er tilhænger af, at fængselsstraf skal anvendes mindst muligt. Fhv. forstander Hans Jørgen Tholstrup skriver om en gammel succes – Ungdomspension (nu Pension) Skejby – som blev indviet i 1969. Skejby er baseret på et udtyndingsprincip, som betyder, at indsatte bor sammen med ikke dømte beboere, som kan være normsættere for alle. Skejby har i årenes løb dokumenteret, at det kan lykkes at resocialisere dømte gennem at påvirke dem i det daglige liv i pensionen og fællesskabet med de øvrige beboere og det omgivende lokalsamfund – stort set det modsatte af frihedsberøvelsen i et fængsel. Det kan undre, at erfaringerne fra Pension Skejby ikke er brugt i langt videre udstrækning.

I disse 'tough on crime' tider er det dejligt at læse om nogle fremskridt, der er sket i de senere år. Kriminolog Susanne Clausen skriver om den stigende brug af alternativer til frihedsstraf – samfundstjeneste og fodlænkeafsoning. Især udvidelsen af mulighederne for at anvende samfundstjeneste, ved flere, også personfarlige, straffelovsovertrædelser finder hun positiv. Og hun kan med glæde konstatere, at flere anbefalinger, som hun kom med i sin ph.d. afhandling fra 2007 "Samfundstjeneste – virker det?" nu er gennemført i praksis, idet anvendelsesområdet for samfundstjeneste bl.a. er udvidet som nævnt ovenfor og til også at omfatte flere unge.

Psykiater og konfliktrådsrådgiver Birgitte Rahbek skriver meget varmt om erfaringer med konfliktråd. Såvel gerningsmand som den krænkede har ofte stor glæde af at møde hinanden og lytte til hinandens beretninger om forbrydelsen. Hun giver en række eksempler på den forløsning, konfliktrådet kan betyde for begge parter. Men konfliktråd kan ikke redde verden. "Ofte har jeg siddet i konfliktråd i et arresthus eller et fængsel og hørt gerningsmanden erkende, at nu er det slut, dette er et wake-up call, nu vil han gribe denne mulighed til at få rettet op på sit liv, få taget hul på en uddannelse og tage vare på sine

børn, der ikke som han skal vokse op uden en far. Men under de gode intentioner kan der lure en virkelighed med gæld, arbejdsløshed, brudte forhold, misbrug og ensomhed. Alt det kan konfliktråd ikke ændre på." Her peger Rahbek på nogle realiteter, som der fokuseres meget lidt på i bogen. Halvdelen af bogens indlæg handler om 'resultater' i fængsel og giver indsigt i undersøgelser om og erfaringer med indsatte vilkår og behandlingstilbud i fængsler og arresthuse med udgangspunkt i den enkelte indsatte behov.

Antropolog Julia Laursen og historiestuderende Lea Cecilie Brinkgaard beskriver de kognitive færdighedsprogrammer og *anger management*, som tilbydes i fængslerne. Målet med programmerne er, at den enkelte indsatte lærer at "løse og håndtere problemer, 'tankefejl' manglende socialt perspektiv, uensigtsmæssige værdier og manglende selvkontrol." Derved søger fængslet at være en institution, hvor den indsatte lærer at blive dagens "gode borger" – et entreprenant, selvkontrollerende, rationelt individ, der foretager konstruktive valg i risikofyldte situationer," konkluderer forfatterne.

Sociologerne Nicholas Permin Berger og Ulf Hjelmar fra VIVE beskriver en helt ny fast procedure for modtagelse og visitation af nye indsatte i fængslerne – RNR (Risk-Need-Responsivity) risiko- og behovsvurdering. Resultaterne prioriteres derefter i afsøgningsplanen.

Ultra kort kan RNR modellen siges at tage udgangspunkt i tre perspektiver, som udgør en "Psychology of Criminal Conduct (PCC)." Det er en teoretisk model, som bygger på en idé om, at anti-social adfærd kan beskrives via personlighed og socialpsykologi. Det antages, at når først de relevante kriminalitetsfaktorer er identificeret, kan man sammen med den indsatte arbejde målrettet med dem og herved mindske kriminalitetshyppigheden. Frontmedarbejdere i Kriminalforsorgen kan bruge redskabet som input til systematisk at vurdere den indsatte individuelle profil ved indsættelsen. Flere studier har dokumenteret, at indsatser, som benytter RNR-principperne, kan nedsætte recidiv op til 35% i forhold til andre indsatser. Så modellen anses som meget effektiv (også økonomisk) og er den mest udbredte indsatsmodel på verdensplan. Kriminalforsorgen har derfor store forhåbninger til, at RNR vurderingen i løbet af de kommende år vil vise sig at nedsætte indsatte recidiv.

De andre indlæg om fængselsforhold er også interessante. Der er f. eks. et tankevækkende og gennem-

arbejdet indlæg om trusler og vold i fængsler og arresthuse – af betjente mod indsatte, mellem indsatte og indsatte mod betjente. Ligeledes om stofmisbrugsbehandling i fængslerne, som viser sig at være mange ting afhængig af, hvorfra den ses. Og om brugen af handleplaner for fængselsopholdet – som iflg. kriminolog Anita Rønning og kandidat i socialvidenskab Nadja Lund-Sørensen kan ses som udtryk for en kontraktliggørelse af den indsatte.

Når jeg imidlertid refererer til netop de to indlæg, er det fordi de både kan ses som udtryk for resultater i og visioner for Kriminalforsorgens udvikling. Og overordnet, fordi de er udtryk for den 180 graders ændring i forståelsen af kriminalitet, som er sket i KRIMs 50 årige levetid – fra at være et socialt problem, som krævede sociale løsninger til at være et helt individuelt, psykologisk problem med anti-social adfærd og manglende selvkontrol, som kræver psykologiske lærings- og udviklingsløsninger. Det sidste anses fængslerne at kunne klare eller bidrage til, i den tid de indsatte afsoner. De stærke indsatte føler måske ikke behov for at medvirke, mens de svage indsatte kan føle sig mere pressede eller motiverede. Men hvordan er deres situation, når de vender tilbage til den sociale virkelighed i samfundet – som oftest er ”en virkelighed med gæld, arbejdsløshed, brudte forhold, misbrug og ensomhed?” – som nævnt af Rahbek. Den virkelighed fylder ikke meget i programmerne.

Visioner er den anden del af undertitlen på jubilæumsskriftet. Bogens indlæg rummer ikke mange visioner og stiller få spørgsmål. Et par forfattere rejser dog spørgsmål med visionære perspektiver. Professor i etik og retsfilosofi, Jesper Ryberg, stiller i en skarp analyse af ”Straf, retsfølelse og omtanke” spørgsmål om, hvorvidt der er andre forhold end ’den almene retsfølelse’, som politikerne altid henviser til, der er vigtigere ved fastlæggelsen af straffniveauer, og hvorfor sådanne forhold stort set ikke er blevet diskuteret. Endvidere spørger han hvorfor politikerne, hvis de finder den så væsentlig, ikke har forsøgt at klarlægge, hvad de mener med den almene retsfølelse. Ryberg konkluderer, at det ikke er klart, at retsfølelsens rolle i kriminalpolitikken kan anses for berettiget, og at politikerne ”i meget ringe grad har bidraget til diskussionen om argumentets holdbarhed.”

Tidligere fængselsdirektør for Kriminalforsorgen i Grønland, Hans Jørgen Engbo, skriver også om retsfølelse og retskultur og spørger, om Danmark kunne lade sig inspirere af den grønlandske kriminalpolitik?

Kunne Danmark f. eks. tilnærme straffene for en række forbrydelser til de grønlandske, som generelt er markant lavere? Engbo mener ikke, man kan påvise en ringere almenpræventiv virkning af de mildere grønlandske straffe. Kunne man ”modificere myndighedernes iboende mistillid til de indsatte i fængslerne og i højere grad se bort fra ”risikoen for misbrug”, som begrundet mange restriktioner i fængslerne. I Grønland møder man som udgangspunkt de indsatte med tillid. Kunne man i Danmark øge mulighederne for, at indsatte i lukkede fængsler kan få udgangstilladelse på et tidligere tidspunkt af afsoningen? I Grønland er indsatte i lukkede anstalter berettigede til udgang allerede, når en tiendedel af straffen er udstået. Engbo konkluderer, at problemet med spørgsmålene er, at det i mindre grad er rationelle hensyn, der ligger bag praksis i Danmark, det er følelser.

Jeg savner et emne behandlet i bogen. Løsladelsen. Kriminolog Annette Olsens indlæg om gældsproblemer og gældsrådgivning er det eneste, der handler om tiden efter løsladelsen. Ingen beskriver den virkelighed, indsatte ofte/-st? løslades til. Projekt ’God løsladelse’ som jeg var med til at gennemføre, viste, hvor store vanskeligheder der (i 2009) var med at få koordineret samarbejdet mellem Kriminalforsorgen og kommunerne og evt. misbrugscentre om at gennemføre en handleplan, så den løsladte kunne få den støtte og det forsørgelsesgrundlag, han er berettiget til. Kriminalforsorgen har i mellemtiden gjort og gør fortsat meget for at forbedre sin indsats i forbindelse med løsladelsen, men der er absolut stadig rum for forbedringer i mange kommuners indsats. Desuden er der den manglende bolig, kontanthjælpen, der ikke altid kan udbetales på løsladelsesdagen, gælden, straffattesten, etc.

Jubilæumsskriftet har den svaghed som festskrift for KRIM, at meget få af forfatterne, kender foreningens historie og har været eller er aktive i KRIM. Man burde have inddraget nogle personer som forfattere, der kunne give et mere dækkende billede af foreningens resultater og visioner gennem tiden. Bogens indlæg er bestemt fagligt og sagligt interessante for fagfolk, men vil næppe blive læst af en håndfuld indsatte i fængsler.

Nell Rasmussen er selvstændig konsulent, cand. jur. og bestyrelsesmedlem og aktiv i KRIM fra 1969 til ca. 1980.